

tisti del duhovnih struktur, ki so se v času po svojem nastanku le malo spreminjali, da je zato mogoče povsem mirno govoriti najmanj o skupnih simbolih Indoevropcejev. Za arheologe to posledično pomeni, da smejo primerjati simbolne strukture grobišč različnih obdobij in prostorov pod pogojem, da so nastale v skladnih procesih. Za potrditev tega spoznanja se lahko zahvalimo tudi Zmagu Šmitku.

Andrej PLETERSKI

Paul Gleirscher: *Karantaniën. Das slawische Kärnten.* Klagenfurt 2000. ISBN 3-85378-511-5. 165 str., 177 slik.

Celovski kolegi iz koroškega deželnege muzeja v sodelovanju z založbo Carinthia nadaljujejo s serijo poljudnih knjig o preteklosti Koroške. V letu, ko je nemškonalionalni del Korošcev slavil 80-letnico plebiscita, je Paul Gleirscher objavil knjigo z izzivalnim podnaslovom - *Slovanska Koroška*. Pokojni Karel Dinklage, ki si je tako zelo prizadeval dokazati, da so tvarni ostanki 8. do 10. st. na Koroškem (in vzhodnih Alpah nasploh) dokaz za nemško poselitev, se obrača v grobu. Gleirscher, ki prihaja s Tirolske, se je dela lotil s čustveno neobremenjeno stjo tujca, ki pregleduje argumentacijo in jo vpenja v strukture širšega prostora.

Prvo četrtino knjige zavzema kratek pregled upravno-politične zgodovine vzhodnih Alp od reforme cesarja Dioklecijana konec 3. st. do uvedbe grofijske uprave okoli 828 v Karantaniji. Glavni poudarek je seveda na področju Notranjega Norika, na katerega ozemlju se je pozneje izoblikovala Karantanija. V tem razdelku Gleirscher med že dolgo poznane pisne vire uvede tudi nova napisa na kamnu: Domicijanov nagrobnik iz Millstatta in zapis Otker-Radoslav s Sv. Petra na Gori. Kot historični relikv samostojnega obdobja Karantanije vključuje tudi ustoličevanje koroških vojvod in vprašanje kosezov. Razdelek zaključuje pojasnilo o nastanku prilastka *deutsch* in opozorilo, da ga ne moremo uporabljati za etnično oznako v zgodnjem srednjem veku. To je seveda tudi opozorilo slovanskojezičnemu zgodovinopisu, naj opusti ime *Nemci* in prilastek *nemški* za Germane tedanjega časa. Čeprav sta besedi stari, je povezava z njunim sodobnim pomenom tolikšna, da ga samodejno prenaša v preteklost ter s tem ustvarja nacionalna nasprotja tam, kjer jih ni bilo.

Druga četrtina knjige prikazuje poselitveno zgodovino obravnavanega prostora. Ker tu črpa prvenstveno iz arheoloških virov, se pred nami razvrstijo predvsem posamezna najdišča od Teurnije do Hochgoscha. Slovanska poselitev je v dobršni meri prikazana s pomočjo jezikoslovnih podatkov, kot ilustracija slovanskega jezika Zgornje Koroške pa nastopajo tudi Brižinski spomeniki. Tretjo četrtino knjige zavzema govorica grobov. Gleirscher niza grobne celote. Za čas 7.-10. st. govori o faciesu Köttlach ter poudari, da predmeti, ki ga sestavljajo niso etnično značilni, zato v tem smislu tudi ni mogoče govoriti o ketlaški kulturi. Kljub temu, po mojem mnenju upravičenemu, dvomu o možnostih etničnega interpretiranja nakitnih predmetov, ga ta zapusti, ko obravnava predсловanske grobove. Te skuša deliti na romanske, vzhodnogotske, frankovske, alamanske in langobardske. Prav tako se ni ognil skušnjavi, istovetiti posamezne predmete z versko pripadnostjo lastnikov.

Zadnji del knjige je posvečen religiji: slovanskemu poganstvu, zgodnjemu krščanstvu, njegovemu propadu in ponovnemu vzponu. Tu črpa iz pisnih virov, ki jim dodaja ostanke tedanjih cerkva ter njihovo kamnito opremo. Kulturno središče slovanske dobe vidi bodisi v okolici Krnskega gradu, bodisi v okolici Spittala. Delo zaključuje seznam izbrane literature k štirim vsebinskim sklopom.

Ko napravi povzetek svoje zgodbe, se Gleirscher omeji na vprašanje etničnosti. Pri tem se zavzema za model sprememb, ki so potekale skozi daljše zgodovinske procese in katerim je dajalo glavni videz zdaj to, zdaj ono ljudstvo, ki se je zlagoma spajalo s staroselci in pozneje z novonaseljenci. In Karantaniji so dajali videz pač Slovani.

Naloga, ki se je lotil Gleirscher je bila več kot težavna. Ne samo zato, ker so mu bili na voljo mnogokrat zelo skromni viri podatkov, ampak tudi zato, ker za obravnavano problematiko v literaturi obstajajo številne - mnogokrat celo povsem izključujoče se - razlage. Krmarjenje med Scilo in Karibdo pri tem preprosto ni mogoče. Treba se je odločiti bodisi za eno, bodisi za drugo, ali celo postaviti tretjo, novo. Pri tem se je Gleirscher večkrat odločil za zadnjo možnost in ker jo je predstavljal v poljudnem delu, bo moral argumentacijo predložiti v bližnji prihodnosti. V tem je pokazal velik avtorski pogum, zaradi katerega je knjiga tudi zbirka alternativnih pogledov. V splošnem pa je njegova pripoved močna toliko kot literatura, na katero se je pri pisanju opiral. Okolnost, da ne zna slovensko, ga je omejila samo na nemškojezične objave. Medtem ko v Slove-niji lahko beremo izbrane spise Boga Grafenauerja o Karantaniji, si z njimi Gleirscher ni mogel pomagati. In ker mora pač Mohamed h gori, bi bil že skrajni čas vsaj Grafenauerjevo »Ustoličevanje« prevesti v nemščino. Potem bi tudi iz nemškojezične literature izginile interpretacije, s katerimi je Grafenauer razčistil že pred pol stoletja.

Raziskave poznoantičnih višinskih postojank v R Sloveniji dajejo Gleirscherjevi knjigi pomembno primerjalno gradivo, predvsem pa številne lepe načrte in rekonstrukcije. Tudi *Zakladi tisočletij* že imajo svoj vizualni odmev. Gleirscher je namreč knjigo dopolnjeval do zadnjega dne. Najnovejša literatura sega do 2000. Zlasti slikovni del obsega tudi kose, ki širši javnosti še niso bili predstavljeni, npr. napis Otker-Radoslav ali pa lončena t. i. praškega tipa z Rožalske gore (Sv. Heme). Pri likovni opremi se založba ni trudila za poenoten videz. Tako slike odražajo vso raznolikost predlog in ker so bile te v veliki meri barvne, založba pa se je odločila za črno-belo izvedbo, je končni izgled mnogokrat klavrn in nevreden avtorjevega truda. Na nekaterih kartah, je za nekatere koroške kraje Gleirscher uporabil dvojezična imena, žal se tega načela v besedilu potem ni držal. Dvojezičnost južne Koroške ostaja še naprej prikrita. Da so se avtorju pri tako vseobsežni snovi pripetile številne drobne napake, je razumljivo. Velika večina bralcev, jih tako ali tako ne bo opazila.

V celoti vzeto pa knjiga predstavlja še en premik. Karantanska zgodba je tu prvič spletena še iz česa drugega kot samo iz podatkov o pokristjanjevanju in političnih okoliščinah, ki so bile z njim povezane. Pripoved arheoloških virov je že postala glasnejša od pripovedi pisnih. Seveda ji še ogromno manjka, a že tisto malo, kar je bilo doslej objavljenega, daje v marsičem svojstveno sliko. Glavni pripovedovalec o preteklosti Karantanije je sedaj arheolog in ne več zgodovinar.

Andrej PLETERSKI